

Munkatársak: Herbály Róbert régész; Alács Attila, Dankó Judit, Dinnyés Dóra, Fehér Alíz, Göbolyös Mihály, Koncz Dániel, Linzenbold Csongor, Nagy Gábor, Papp Szilveszter, Péter Dávid és Szabó Bea technikusok.

POLGÁR PÉTER – CZIGÁNY DÁVID

Ürge-dombi-dűlő II. (KÖH 70199):

A lelőhelyen 2011 tavaszán végeztünk megelőző feltárást.⁷¹ 2014-ben az útépitéshez kapcsolódó régészeti megfigyelés eredményeként a lelőhelyet a Poszogó-domb (KÖH 33024) és Ürge-dombi-dűlő I. (KÖH 70201) lelőhelyekkel együtt Poszogó-domb néven és a 33024 azonosítószámán összevontuk.

Munkatársak: Göbolyös Mihály, Koncz Dániel és Szabó Bea.

POLGÁR PÉTER

272. Rábapaty, Kisboldogasszony-plébániatemplom (KÖH 67157)

(Vas megye) **Á, Kk**

Helyszíni szemlét végeztünk 2014. április 9-én és 15-én a rábapatyai (felsőpatyi) Kisboldogasszony templomnál, ahol Nemes András művészettörténész egy szalagfonatos kőtörredék előkerüléséről értesült. A faragványt az épület felújításához kapcsolódó tereprendezés során, a templomtól D-re, kb. 30–40 cm-es mélységben találták.

A templom D-i falában, a barokk kriptá szellőzőnyílásának közelében, alig a mai terepszint fölött helyezkedett el egy másik, íves formájú faragott kő, amelyet kérésünkre a kivitelező kiemelt a falból. Ez a törredék egy íves nyíláskeret szemöldökköve lehet, amelynek külső és alsó részét sűrűn elhelyezett csigavonalak díszítik. Felületének egy részén vörös festés látható, felső részén sárga festés figyelhető meg. A törredék egy részét a beépítés következtében habarcs borítja.

A templom D-i oldalán egy újabb, a szalagfonatos kőhöz hasonló formájú, ám annál sokkal kisebb, díszítetlen faragott kőtörredéket is találtunk, amelyet a másik két törredéssel együtt a Savaria Múzeumba szállítottunk.

Munkatársak: Hornok Péter régész, Kőszegi Ádám régésztechnikus-gyűjteménykezelő és Czöndör János ásatási technikus.

PAP ILDIKÓ KATALIN

273. Rád, Cseke-Szitnya (MRT 9. k. 25 / 44. lh., KÖH 11362)

(Pest megye) **Á**

A kutatást a MOL Barátság I. kőolajvezeték felújítási munkálatai tették szükségessé. A Pest Megyei Kormányhivatal Érdi Járási Hivatal Járási Építészeti- és Örökségvédelmi Hivatalának állásfoglalása és az MNM Nemzeti Örökségvédelmi Központtal, mint Megbízóval kötött megállapodásunk alapján 2014. április 7-én teljesítettük a lelőhelyen a régészeti megfigyelés során végzett bontómunkát.⁷² A 18 m² nagyságú humuszolt terület egész felülete régészetileg pozitív volt.

A felszín tisztítása után mindössze egy régészeti jelenséget regisztráltunk és dokumentáltunk. A paticsfoltos, sötétbarna

homokos betöltésű objektum elpusztult tüzelőberendezés maradványa lehetett. Az objektumot szelvényfal közelsége és a vezetékfektetés rézsűje miatt nem bonthattuk ki. Leletanyag nem került elő. A régészeti topográfiai munkák során ismertté vált lelőhelyen regisztrált jelenség nagy valószínűséggel Árpád-kori lehetett.

Munkatárs: Szócs Péter térinformatikus.

RÁCZ TIBOR ÁKOS

274. Rásonysápberencs, Szőlő-alja (KÖH 84781)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) **U, B, V, Szk, Ge, A, H, Á**

A Herman Ottó Múzeum részéről 2014. április 3-tól július 14-ig megelőző feltárást végeztünk a Rásonysápberencsi záportározó beruházás (ÉMOP-3.2.1/F-10-2011-0014 azonosító számú projekt) területére eső lelőhelyen. A lelőhelyet Kalli András és Tutkovic Eszter fedezte fel 2013 tavaszán, ERD készítése során⁷³.

A humuszolás, mely még 2013 őszén kezdődött régészeti megfigyelés részeként, összesen 10 880,54 m² területet érintett. Ebből a régészetileg pozitív 10 254,31 m² területen teljes felületű feltárást végeztünk 2014-ben. Munkánkat megnehezítette az igen csapadékos tavaszi időjárás. Amellett, hogy az 50 munkanapos ásatás 3,5 hónapot vett igénybe, a tartós esők és a hirtelen lezúduló csapadék több alkalommal tönkretette a megtisztított felszín, és károkat okozott a félig kibontott objektumokban is.

A dokumentált stratigráfiai egységek száma 923, melyek közül azonban néhány a bontás során természetes jelenségnek bizonyult. Az összesen 902 régészeti jelenség 8 különböző korszak, illetve kultúra településéről származik, több esetben egymást bolygatva kerültek elő. A települések dombtetőn és domboldalban helyezkedtek el, a Vasonca-patak két partján, egyedül a neolitikus település volt kivétel, annak legkorábbi időszaka a mélyen fekvő, patak parti területekre esett. Itt csak földbe ástott objektumokat találtunk, melyek betöltését és fedőrétegét fekete iszap jelentette. Neolitikus, kora bronzkori és vaskori telepobjektumokat csak a patak K-i, míg késő bronzkoriakat csak annak Ny-i oldalán találtunk. Ezzel szemben a császárkori germán, az avar, a 10. századi és az Árpád-kori települések a patak mindkét partjára kiterjedtek.

A középső neolitikumban hosszan tartó megtelepedéssel számolhatunk, mely valószínűleg átfogta a tiszadobi és bükki stílusok használatának teljes időtartamát. A tiszadobi, Tiszadob-átmeneti és Bükk A-B, valamint a Bükk B-C stílusok általában objektumként is elkülönültek, emiatt sokat várhatunk a radiokarbon vizsgálatoktól a stílusokra épített időrend felülvizsgálata szempontjából. A tiszadobi és bükki stílusok kerámiái nem csupán külön gödrökben, hanem ezen túlmenően eltérő típusú gödrökben jelentkeztek. A tiszadobi stílushoz nagy méretű agyagkitermelőket és csak kevés szabályos alakú gödröt köthetünk, míg a bükki stílushoz főként szabályos, kerek gödrök, illetve kevés kisebb agyagkitermelő tartozott.

Előkerült egy tiszadobi jellegű sarlómotívumos arcs edény is, melyet feltehetően összetörve helyeztek annak idején az agyagkitermelő-gödörbe. A tiszadobi csoporthoz kapcsolhatunk egy szűk, mély, kútszerű objektumot is, melyből egy malom-

71 Erről a jelentést lásd RKM 2011, 150.

72 A 2013-as szakfelüveletről a jelentést lásd RKM 2013, 105.

73 RKM 2013, 105.

kő, és egy unikálisnak számító, kétszájú agyagedény került elő. Hét temetkezés is előkerült, melyekből hat házak közelében volt. Öt váz önálló sírgödörből került elő, és a két, agyagkitermelőben talált temetkezésnél is utólagos beásást feltételezünk. A sírok mind melléklet nélküliek voltak. A hetedik temetkezés egy különleges, cölöpépítményes sír, melynek közelében semmilyen neolitikus objektum nem került elő. A sírgödör lekerekített sarkú négyszög alakú, igen mély, padkás volt. A cölöpök a padkáig mélyedtek le (csak hármat sikerült megfogni belőlük a sarkok közelében). A temetkezés feltételezhetően középső neolitikus, bár a szintén oszlophelyes gorzsai és alsónyéki sírok mind a késő neolitikumból származnak.

A korai bronzkorhoz egy kutat kapcsolhatunk, melynek beültetéséből a kerámiatöredékek mellett kis méretű famaradvány is napvilágot látott. A késői bronzkor (pilinyi kultúra) települése – melyhez az ERD készítése során a lelőhelyet kötötték – a Vasonca-patak Ny-i partján található. Egy nagy méretű agyagkitermelő gödröt, 12 kisebb gödröt és felszíni házakra utaló 31 cölöplyukat sorolhatunk e településhez. Egy sekélyen megmaradt cölöplyuk aljából finom kannelúrákkal díszített, *omphalos* aljú füles csésze került elő, míg egy méhkas alakú gödör aljába mélyített cölöplyukban(?) szájjával lefelé fordítva egy behúzott peremű tálat találtunk.

Jelentős az a vaskorból származó településrészlet, mely az eddigi adatok alapján a preszkíta korhoz, esetleg a szkíta korhoz köthető. Öt-hat négyszögletes, félig földbe mélyített épület, valamint kisebb gödrök jelzik a vaskori közösség itt tartózkodását. A korszak jelentős lelete az S439 gödörből előkerült két, agancsból készült tárgy, melyek vasmaradványokat is tartalmaztak (balták?).

Az ásatás során 60 félig földbe mélyített épületet tártunk fel. Ezek jelentős része egy Kr. u. 4. századi, császárkori germán településhez tartozott. Változó nagyságú, négyszögletes, 2–6 oszlophellyel ellátott épületek, melyek ÉK-i sarkában kőből rakott kemencék omladékai kerültek elő, a kórákások alatt átégett platnival. Az egyik hosszénégyszög alakú épület nagy méretével és Ny-i részén a bútorok helyét jelző karólyukakkal említésre méltó jelenség közülük (S144), mint ahogy egy gazdag leletanyagot tartalmazó, 7×5 m-es nagyságú, több mint 150 cm mély műhelyépület (S431), vagy egy beomlott tetőszerkezet égett faelemeit tartalmazó ház is (S701). A császárkori leletek közül a széles peremű hombárok töredékei, a hullámvonaladisztes kerámiák, a bronzfibulák, valamint a római *terra sigillata* és üvegedények darabjai, valamint a római érmekek emelhetők ki.

A császárkori germán épületek környékén kisebb gödröket, négyszögletes tüzelőgödröket is feltártunk, előkerült továbbá két olyan, paticsomladékos cölöplyukakból álló terület, mely a közép-európai germán területeken szokásos nagy méretű, földfelszíni hosszúházak jelenlétére utalhat. Nem kevésbé jelentős a germánokhoz köthető két kút. Az egyikből (S256) római üvegcsésze töredéke, míg a másikkól (S236) fából készült vízmerítő kanál vagy ivócsanak került elő. Ez utóbbi valóban különleges leletnek számít hazai viszonylatban. A kút faszervezetes bélésének kisebb részlete szintén megmaradt. A függőleges oszlopok közötti vízszintes szerkezetet deszkaváz alkotta. (A feltárás befejeződése után felvetődött a kút és ezzel együtt a kanál vaskori keltezése is. A kérdés még nem tisztázott.)

Az ásatással párhuzamosan Bacskai István végzett műszeres leletfelderítést a területen a múzeum megbízásából. Az ő munkájából származik egy pávas veret is, mely egy kéttagú veret alsó tagja. A késő avar népesség hagyatéka, miként

a földbe mélyített épületek egy része is. Kerámiájukra jellemzőek a durvábban soványított, kézi korongon készült vagy kézzel formált edények, melyek hullámvonalas és vonalköteges díszítésűek. Számos, e korszakhoz köthető orsógomb is előkerült, melyek szintén hullámvonallal, vagy egyéb bevagdalt díszítéssel bírtak.

A 10. századot képviselik azok a kis méretű csatok, melyek szintén műszeres leletfelderítésből származnak, ugyanúgy, mint egy csörgőgomb és egy kis méretű kereszt is.

A feltárt földbe mélyített épületek egy része – kőpakolós kemencékkel – szintén a késő avar korhoz vagy a 10. századhoz köthető. Szegényes kerámiaanyagok korongolt, hullámvonal köteggel és vonalkötegekkel díszített edényekből áll.

A lelőhelyen talált utolsó régészeti korszakból, az Árpád-korból 2 földbe mélyített ház, 4 külső kemence, füstölő kemencék és egy kút került elő. A házak 4, illetve 6 cölöphellyel bírtak, kemencéjüket a ház sarkában meghagyott agyagtömbből alakították ki, amit szintén elláttak még kőpakolással. Ebből az időszakból származik egy ovális alakú kút is (S3), melynek összeomlott ágfonos szerkezetét is sikerült feltárnunk. A kút betöltéséből került elő egy csaknem ép palack, egy nyakánál eltört palack és egy csigavonalas díszítésű fazék is.

A feltárás az 1938-ban egyesült három falu közül Sáp határában folyt. Ezt a falut Sap néven 1221-ben említik először az oklevelek.

Munkatársak: Bárdos Nándor, Galkó József, Gyárfási József, Juhász Ádám, Kalászi György, Kovács Krisztián, Nagy S. József, Nagy Zoltán, Sáfrány Andrásné és Toronya Zsolt.

HORVÁTH ANTONIA – CSENGERI PIROSKA –
LÁSZLÓ-HAJDÚ MELINDA

275. Regöly határa

(Tolna megye) U, R, B, Lt, Ró, A, Á, Kö

Február 26-án terepbejárást végeztünk a kisdádi halastó környékén, amelynek medrében és szűkebb környezetében 2009-ben 5 lelőhelyet azonosítottunk.⁷⁴ A magas vízállás miatt itt újabb megfigyeléseket nem tudtunk tenni, de két újabb lelőhelyet így is találtunk.

Kisdádi-halastó V. (KÖH 74797): a tótól ÉNy-ra eső vadetető környékén korábban középkori lelőhelyet azonosítottunk. Most alaposabban bejártuk a vadetető környékét, amelytől Ny-ra néhány tíz méterre, a vaddisznótúrásokból több középkori kerámiát szedtünk össze, valamint fém tárgyakat (3 római érme, 1 Zsigmond parvus, gyűszű, gótikus könyvcsat, kardhüvely(?) koptatója, nagyobb kocsivasalások). Egy kb. 10×10 m-es területen szórányosan középkori, pelyvás soványítású téglatöredékeket figyeltünk meg. Az út nyomvonalából baltás szőlőmetszőkés töredékét gyűjtöttük. A lelőhely a dűlőt Ny-i felén is folytatódik, itt egy másik, kb. 10 m hosszú, középkori téglatörmelék folt is azonosítható, ahol késő középkori fazékeremet, fejesgyűrűt és egy nagyobb vasalatot is találtunk. Mivel korábban a tó forrása körül is került elő középkori kerámia, ezért feltehető, hogy a faluhely DK-i irányban egészen addig elnyúlik.

Kisdádi-halastó 6. (KÖH 88081): a Kisdádi-vadászháztól É-ra fekvő füves dombon, amely egy ÉNy–DK irányú földnyelv DNY-i része, az állati túrásokból néhány őskori kerámiatöredéket gyűjtöttünk, É-i és K-i irányban egészen az erdő kerítéséig.

K. NÉMETH ANDRÁS – CZÖVEK ATTILA

74 RKM 2009, 327.